

Ιστορική Θεσμική Εξέλιξη της Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης στο Νεοελληνικό Κράτος

Οικονομόπουλος Ιωάννης

*ΜΑ στη Νεώτερη και Σύγχρονη Ιστορία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
ioikonomopoulos.uoa@gmail.com*

Οικονομοπούλου Αικατερίνη

Μετ. φοιτήτρια ΣΕΦΑΑ ΕΚΠΑ, katerina_kalamata1993@hotmail.com

Οικονομόπουλος Δημήτριος

Δρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ekonomopoulos@sch.gr

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους μέχρι σήμερα και αφορούν την ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Οι νόμοι αυτοί αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της επίσημης πολιτικής για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση και πάνω σε αυτούς ή με βάση αυτούς εκδόθηκαν δεκάδες προεδρικά ή βασιλικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις και εγκύκλιοι με αντικείμενο την αγωγή και εκπαίδευση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) στην Ελλάδα. Από το 1929, έτος που ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος που περιείχε διατάξεις για την εκπαίδευση των ΑμεΑ, μέχρι σήμερα ψηφίστηκαν δεκαεπτά νόμοι που περιέχουν αντίστοιχες διατάξεις. Η καταγραφή των παραπάνω νόμων και ιδιαίτερα χαρακτηριστικών σημείων των διατάξεων που περιέχουν και αφορούν το εν λόγω θέμα αποτυπώνει, ανάγλυφα, την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική της πολιτείας για τα ΑμεΑ. Η μελέτη αυτών των νόμων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πολιτική αυτή μπορεί να ομαδοποιηθεί σε τρεις περιόδους ως εξής: Ίδρυση ελληνικού κράτους -1929, 1929 – 1975, 1975 – σήμερα.

Λέξεις-Κλειδιά: Νόμοι για την ειδική αγωγή, Εκπαίδευση ΑμεΑ, Ειδικά σχολεία

Εισαγωγή

Η ειδική αγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα κατά την αρχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους, το 1828, δεν αντιμετωπίστηκε αυτόνομα αλλά ως ιατρικό, κυρίως, πρόβλημα και τα μέτρα που ελήφθησαν απέβλεπαν συνήθως στην απομόνωση των ΑμεΑ. Χαρακτηριστικός είναι ο **Ν. ΨΜΒ/1862 – ΦΕΚ 28/Α/19-5-1862** με τίτλο «Περί συστάσεως φρενοκομείων», στον οποίο, αφενός το άρθρο 1 αναφέρει ότι η κυβέρνηση μπορεί «να καθιστά και συντηρεί δημοσία δαπάνη εν ή πλειότερα, αναλόγως των υπάρχουσών αναγκών, φρενοκομεία, προς συντήρηση και θεραπεία φρενοβλαβών» και αφετέρου σε κανένα άρθρο δεν γίνεται αναφορά για εκπαίδευση των νοσηλευομένων. Σιγά σιγά, από την αυγή του 20^{ου} αιώνα, άρχισε να αλλάζει αυτή η στάση ώσπου τελικά σήμερα να κυριαρχεί το μοντέλο της κοινωνικής ενσωμάτωσης και συμπερίληψης. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους μέχρι σήμερα και αφορούν την ειδική

αγωγή. Κατά την αναζήτηση και καταγραφή των νόμων, που αφορούν την ειδική αγωγή και εκπαίδευση (ΕΑΕ), διαπιστώθηκε ότι η αντιμετώπιση της εκπαίδευσης των ΑμεΑ από το νεοελληνικό κράτος μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους, ανάλογα με την έμφαση που έδινε το επίσημο κράτος στην ΕΑΕ, όπως αυτή προκύπτει από την νομοθετική του «παραγωγή».

Η πρώτη περίοδος (1828 - 1929)

Κατά την πρώτη περίοδο τα ΑμεΑ ήταν «ανύπαρκτα» για το ελληνικό κράτος. Κανένας νόμος δεν θεσπίστηκε για την εκπαίδευσή τους ούτε φυσικά για την ενσωμάτωσή τους.

Η δεύτερη περίοδος (1929 - 1975)

Στο νεώτερο ελληνικό κράτος η πρώτη φορά που εισάγεται ρύθμιση για την ειδική αγωγή είναι το 1929 με υπουργό παιδείας τον Κ. Γόντικα. Πρόκειται για το **Ν. 4397/1929 - ΦΕΚ 309/Α/24-08-1929** με τίτλο «Περί στοιχειώδους εκπαίδευσεως». Στο νόμο αυτό που αφορά, κυρίως, την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως μαρτυρά και ο τίτλος του, περιέχονται τα παρακάτω:

«ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Δημοτικό σχολείο δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας. Υπαίθρια σχολεία. Νυχτερινά σχολαί

Άρθρο 11

1. Μετά γνωμοδότησιν του Εποπτικού Συμβουλίου και προτάσει του Εκπαιδευτικού δύναται το Υπουργείον να κανονίση ιδίαν διδασκαλίαν δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας δημοτικού τινος σχολείου ή να καταρτίση χάριν αυτών ιδίαν τάξιν ή και ιδιον σχολείον, εάν υπάρχη αριθμός τοιούτων επαρκής.

2. Κατά τον αυτόν τρόπον δύναται το Υπουργείον να ιδρύση και υπαίθρια σχολεία χάριν των ασθενών παίδων.

Τα καθέκαστα της λειτουργίας των σχολείων τούτων, ων το πρόγραμμα δύναται να διαφέρει του κανονικού, κανονισθήσονται δια Π. Διατάγματος.»

Στον **Α. Ν. 453/1937 ΦΕΚ 28/Α/30-1-1937** με τίτλο «Περί ιδρύσεως σχολείου ανωμάτων και καθυστερημένων παίδων κλπ.» που θέσπισε το καθεστώς Μεταξά αναφέρεται:

«Άρθρον 1

Προς σωματικής, πνευματικής και ηθικής περίθαλψιν των ανωμάτων και καθυστερημένων παίδων επιτρέπεται όπως δι' υπουργικής αποφάσεως ιδρυθή εν Αθήναις ειδικόν επί τούτω σχολείον λειτουργούν καθ' ά Β. Διάταγμα θέλει ορίση.

Όμοια σχολεία δύνανται να ιδρυθώσι και άλλα εν Αθήναις ή αλλαχού δι' αποφάσεως, εκδιδομένης υπό των Υπουργών των Οικονομικών και Θρησκευμάτων και Παιδείας. Κατά αυτόν τον τρόπον δύνανται να προστεθώσιν ειδικαί τάξεις εις ήδη λειτουργούντα τακτικά σχολεία.

Ανώμαλοι και καθυστερημένοι παίδες υπό την έννοιαν του παρόντος νόμου χαρακτηρίζονται οι παρουσιάζοντες αρκετόν βαθμόν πνευματικής ανωμαλίας, ψυχικής

αστάθειας ή αδυναμίας νοητικής προς κανονικήν αντίδρασιν κατά των ερεθισμών των παρεχόμενων υπό του συνήθους εκπαιδευτικού και παιδαγωγικού περιβάλλοντος. Δια την λειτουργίαν των ανωτέρω σχολείων αποσπώνται μέχρι τριών δι' εκάστον λειτουργοί της δημοτικής ή της μέσης εκπαιδεύσεως.»

Με τον **Α. Ν. 726/4-6-1937 ΦΕΚ 228/Α/15-6-1937** με τίτλο «Περί συγχωνεύσεως του Οίκου κωφαλάων Χαραλάμπους και Ελένης Σπηλιοπούλου μετά του Εθνικού Οίκου Κωφαλάων», συγχωνεύονται οι δύο παραπάνω φορείς σε ένα Φιλανθρωπικό Ίδρυμα υπό την επωνυμία Εθνικόν Ίδρυμα Προστασίας Κωφαλάων το οποίο θα τελεί υπό τον άμεσο έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργείου Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως. Ο Οίκος Κωφαλάων Χαραλάμπους και Ελένης Σπηλιοπούλου είχε ιδρυθεί από το 1907 αλλά δεν είχε λειτουργήσει μέχρι τότε για διάφορους λόγους ενώ ο Εθνικός Οίκος Κωφαλάων ιδρύθηκε με Π. Δ. (Α/68/15.3.1932) και λειτουργούσε υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πρόνοιας και Αντιλήψεως. Με τον παρόντα Α. Ν. οριοθετούνται οι σκοποί του νέου ιδρύματος, περιγράφεται ο τρόπος που διοικείται και παραγγέλλεται η δημιουργία καταστατικού που θα ρυθμίζει τους πόρους, τη διαχείρισή τους, θέματα του εκπαιδευτικού προσωπικού και γενικά τα θέματα λειτουργίας του.

Με τον **Α. Ν. 1049/1938 ΦΕΚ 24/Α/27-1-1938** με τίτλο «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Αναγκαστικού Νόμου 453/1937» το ιδρυθέν, με τον Α. Ν. του 1937, «Σχολείον Ανωμάτων και Καθυστερημένων Παίδων κλπ.» μετονομάζεται σε «Πρότυπο Ειδικόν Σχολείον». Ψυχή του σχολείου αυτού και πρώτη διευθύντριά του ήταν η Ρόζα Ιμβριώτη. Στα 13 άρθρα που περιέχει ο νόμος καθορίζει τις ειδικότερες λεπτομέρειες για τη λειτουργία του όπως το προσωπικό που θα υπηρετεί στο σχολείο, το Διοικητικό Συμβούλιο που θα το εποπτεύει, τον τρόπο διοίκησης του και το ετήσιο ποσό επιχορηγήσεως του. Επίσης, με τον ίδιο αναγκαστικό νόμο επιτρέπεται η ίδρυση και άλλων ειδικών σχολείων ή ειδικών τάξεων οι οποίες θα αποτελούν μέρος των ήδη λειτουργούντων παλυταξίων δημοτικών σχολείων.

Στο **Ν. 1904/1951 ΦΕΚ 212/Α/1-8-1951** με τίτλο «Περί προστασίας και αποκαταστάσεως των τυφλών» στο άρθρο 3 καθορίζεται ότι, με προτάσεις των υπουργών Πρόνοιας, Παιδείας και Οικονομικών, θα ρυθμιστεί η υποχρεωτική εγγραφή σε ειδικές σχολές των τυφλών παιδιών, η ίδρυση τεσσάρων τέτοιων σχολών στις οποίες θα φοιτούν κατ' ελάχιστον πενήντα μαθητές, το νομικό καθεστώς λειτουργίας τους (ως Ν.Π.Δ.Δ.), τα προγράμματα των σχολών και τις κυρώσεις στους γονείς και κηδεμόνες των τυφλών παιδιών που παραμελούν την εγγραφή τους σε αυτές τις σχολές.

Ο **Ν. 4466/21-4-1965 ΦΕΚ 82/Α/10-5-1965** με τίτλο «Περί αναγνώρισεως ως ισοτίμου προς τα δημόσια σχολεία Μέσης Εκπαιδεύσεως του υπό του «Προτύπου Ειδικού Εκπαιδευτηρίου» ιδρυθέντος ιδιωτικού Γυμνασίου Κωφών και Βαρηκόων Παίδων» είναι το νομοθετικό κείμενο που αναγνωρίζει ως ισότιμο των δημοσίων γυμνασίων το παραπάνω ιδιωτικό γυμνάσιο. Μάλιστα προβλέπεται ότι μπορεί να ιδρυθεί και ιδιωτικό λύκειο για κωφούς και βαρήκοους μαθητές, στο οποίο θα εισάγονται κατόπιν εισαγωγικών εξετάσεων, που θα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας μετά από σύμφωνη γνώμη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Επίσης, δύναται να

παρέχεται οικονομική βοήθεια στο προαναφερόμενο ιδιωτικό γυμνάσιο από το υπουργείο παιδείας.

Η τρίτη περίοδος (1975 – Σήμερα)

Η πρώτη ουσιαστική κρατική παρέμβαση στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, που θα κληθούν να διδάξουν στα ειδικά σχολεία, γίνεται κατά τον πρώτο χρόνο της μεταπολίτευσης με το **N.227/21-11-1975 (ΦΕΚ 273/Α/4-12-1975)** «Περί της παρά τω Μαρασλείω Διδασκαλείω Δημοτικής Εκπαιδύσεως μετεκπαιδύσεως εις την ειδικήν αγωγήν και περί επαναμεταβιβάσεως περιουσιακών στοιχείων των δια του Ν. 156\1975 επανιδρυθεισών Παιδαγωγικών Ακαδημιών». Με τον παραπάνω νόμο θεσπίζεται η μετεκπαίδευση στην ειδική αγωγή δασκάλων και νηπιαγωγών, οι οποίοι προορίζονται να διδάξουν σε «ειδικά σχολεία ή τάξεις δια μειονεκτούντας παίδας». Η μετεκπαίδευση θα γίνεται στο Μαρασλείο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης και θα έχει διάρκεια δύο ακαδημαϊκά έτη.

Με τον βασικό **N. 309/30-4-1976 (ΦΕΚ 100/Α/30-4-1976)** «Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδύσεως», ο οποίος καθορίζει τα θέματα της γενικής εκπαίδευσης για μια περίπου δεκαετία, στο άρθρο 22 θεσπίζονται δύο θέσεις Επιθεωρητών Ειδικών Σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης και καθορίζεται η διαδικασία επιλογής τους.

Ο **N. 963/25-8-1979 (ΦΕΚ 202/Α/1-9-1979)** «Περί επαγγελματικής αποκαταστάσεως αναπήρων και εν γένει ατόμων μειωμένων ικανοτήτων», καθορίζει θέματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης ατόμων 15-65 ετών τα οποία έχουν περιορισμένη δυνατότητα για επαγγελματική απασχόληση «λόγω οιασδήποτε χρονίας σωματικής ή πνευματικής παθήσεως ή βλάβης». Την επαγγελματική εκπαίδευση των παραπάνω την αναλαμβάνει ο Ο.Α.Ε.Δ. ή ειδικά ιδρύματα και φορείς στους οποίους ο Ο.Α.Ε.Δ. δύναται να καταβάλει μέρος ή το σύνολο της απαιτούμενης δαπάνης.

Ο **N. 1143/27-3-1981 (ΦΕΚ 80/Α/31-3-1981)** «Περί ειδικής αγωγής, ειδικής επαγγελματικής εκπαιδύσεως, απασχολήσεως και κοινωνικής μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων» είναι ο πρώτος νόμος του νεώτερου ελληνικού κράτους που αφορά αποκλειστικά την ειδική αγωγή και εκπαίδευση και οργάνωσε, θεμελιώνοντας ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, όλες τις μέχρι τότε νομοθετικές διατάξεις προσθέτοντας σε αυτές και νέες. Στο πρώτο άρθρο περιγράφεται ο σκοπός του νόμου ο οποίος είναι η παροχή ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης σε αποκλίνοντα εκ του φυσιολογικού άτομα, η λήψη μέτρων κοινωνικής μέριμνας και η αντίστοιχη προς τις δυνατότητές τους ένταξη τους στην κοινωνική ζωή και την επαγγελματική δραστηριότητα, δια της εφαρμογής ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε συνδυασμό προς ιατρικά και άλλα κοινωνικά μέτρα. Στα επόμενα άρθρα, μεταξύ άλλων, αναφέρεται:

- Ποια άτομα περιλαμβάνονται στα αποκλίνοντα, άρθρο 2

- Η μορφή και οι φορείς της ειδικής αγωγής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, άρθρο 3
- Η φοίτηση στα εκπαιδευτήρια και τις λοιπές μονάδες ειδικής αγωγής, άρθρο 4
- Τα ειδικά προγράμματα που θα εφαρμόζονται, άρθρο 5
- Η ίδρυση, η προαγωγή και η κατάργηση εκπαιδευτηρίων και άλλων μονάδων ειδικής αγωγής, άρθρο 6
- Οι διαγνωστικές εξετάσεις που απαιτούνται για την παροχή ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, άρθρο 7
- Η σύσταση στο Υπουργείο Παιδείας Συντονιστικού και Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Ειδικής Αγωγής, άρθρο 11
- Το προσωπικό που θα υπηρετεί σε αυτά τα εκπαιδευτήρια και μονάδες ειδικής αγωγής, άρθρο 12
- Ο τρόπος που θα καλύπτονται οι θέσεις του προσωπικού, άρθρο 13 και τα προσόντα που απαιτούνται για την πλήρωση των παραπάνω θέσεων, άρθρο 14
- Η αύξηση των θέσεων Επιθεωρητών Ειδικών Σχολείων από δύο που προβλεπόταν από το νόμο 309/1976 σε τέσσερις, άρθρο 15
- Η επιμόρφωση και η ειδίκευση του προσωπικού σε θέματα ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, άρθρο 16.

Στο άρθρο 3 παρ. 1ζ του **N. 1351/28-4-1983 (ΦΕΚ 56/A/28-4-1983)** «Εισαγωγή σπουδαστών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», εντάσσει στους υποψήφιους ειδικών κατηγοριών για εισαγωγή σε Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές τους τυφλούς και κωφάλαλους μαθητές οι οποίοι υποχρεούνται να προσκομίσουν βεβαίωση γιατρού μέλους ΔΕΠ οποιουδήποτε Α.Ε.Ι. αντίστοιχης ειδικότητας.

Με το **N. 1566/26-9-1985 (ΦΕΚ 167/A/30-9-1985)** «Δομή και λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», ο οποίος ισχύει μέχρι σήμερα, με αρκετές τροποποιήσεις, η ειδική αγωγή και εκπαίδευση εντάχθηκε στο πλαίσιο της γενικής προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας μας. Το κεφάλαιο Ι που περιέχει τα άρθρα 32 -36 περιγράφει αναλυτικά τα ζητήματα της ειδικής αγωγής. Συγκεκριμένα αναφέρονται μεταξύ άλλων:

Άρθρο 32

«Άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρούνται κατά την έννοια αυτού του νόμου, τα πρόσωπα τα οποία από οργανικά, ψυχικά ή κοινωνικά αίτια παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξής τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο. Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται ιδίως: α) οι τυφλοί και όσοι έχουν σοβαρές διαταραχές στην όραση, β) οι κωφοί και βαρήκοοι, γ) όσοι έχουν κινητικές διαταραχές, δ) όσοι έχουν διανοητική καθυστέρηση, ε) όσοι εμφανίζουν επιμέρους δυσκολίες στη μάθηση (δυσλεξία, διαταραχή λόγου και άλλα) ή είναι γενικότερα δυσπροσάρμοστοι, στ) όσοι πάσχουν από ψυχικές νόσους και συναισθηματικές αναστολές, ζ) οι

επιληπτικοί, η) οι χανσενικοί, θ) όσοι πάσχουν από ασθένειες που απαιτούν μακρόχρονη θεραπεία και παραμονή σε νοσηλευτικά ιδρύματα, κλινικές ή πρεβαντόρια και ι) κάθε άτομο νηπιακής, παιδικής ή εφηβικής ηλικίας, που δεν ανήκει σε μία από τις προηγούμενες περιπτώσεις και που παρουσιάζει διαταραχή της προσωπικότητας από οποιαδήποτε αιτία»

«Η ειδική αγωγή και η ειδική επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες παρέχεται: α) σε κανονικά σχολεία στα οποία είναι ενταγμένα τα άτομα αυτά. β) σε ειδικές τάξεις, τμήματα ή ομάδες που λειτουργούν μέσα σε κανονικά σχολεία ή σε ειδικές τάξεις ή τμήματα παρατήρησης που λειτουργούν με σκοπό τη βαθύτερη διάγνωση δύσκολων περιπτώσεων και εφαρμόζουν ειδικά προγράμματα, γ) σε ειδικά νηπιαγωγεία και σε αυτοτελή ειδικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δ) σε ειδικά σχολεία, ειδικές τάξεις ή τμήματα ή ομάδες που λειτουργούν ως παραρτήματα σε νευροψυχιατρικά, ορθοπαιδικά και άλλα νοσοκομεία και κλινικές ή ιατροπαιδαγωγικά κέντρα ή θεραπευτικά καταστήματα ανηλίκων, ε) σε ειδικές επαγγελματικές σχολές ή σε ειδικά τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης μέσα σε κανονικά σχολεία, καθώς και σε ειδικά επαγγελματικά εργαστήρια, στ) σε οποιονδήποτε χρόνο και χώρο εκτός της οικογένειας, ιδίως σε θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων ή θεραπευτήρια καταστήματα ανηλίκων, όπου τα νήπια, τα παιδιά και οι έφηβοι έχουν για οποιονδήποτε λόγο ειδικές συνθήκες διαβίωσης. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις παρέχεται ειδική αγωγή στο σπίτι και συγχρόνως γίνεται διαφώτιση της οικογένειας, για την αντιμετώπιση των αναγκών αυτών των ατόμων, με την επίβλεψη ειδικού σε κάθε περίπτωση.»

Άρθρο 33

«Οι περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι αρμόδιες για: α) τη διαγνωστική εξέταση και τη διαπίστωση του είδους και του βαθμού της ειδικής ανάγκης των ατόμων σχολικής ηλικίας, β) την εισήγηση εγγραφής, κατάταξης και φοίτησης νηπίων, παιδιών και εφήβων με ειδικές ανάγκες σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής ή ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης ή σε ειδικές τάξεις ή σε κανονικά σχολεία, γ) την παροχή συμβουλών στους διδάσκοντες, τους γονείς και τα ίδια τα άτομα με τις ειδικές ανάγκες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους, και δ) την ιατροδιαγνωστική εξέταση όσων φοιτούν σε κανονικά σχολεία για τη διαπίστωση των ειδικών αναγκών που τυχόν υπάρχουν και την εισήγηση για τη λήψη των επιβαλλόμενων μέτρων.»

Άρθρο 34

«Αποκλειστικός φορέας για κάθε θέμα που αναφέρεται στην ειδική αγωγή και την ειδική επαγγελματική εκπαίδευση είναι το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.»

«Μονάδες ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, που ανήκουν στην αρμοδιότητα ή την εποπτεία άλλων υπουργείων και οργανισμών και λειτουργούν είτε ως δημόσια σχολεία είτε ως σχολεία νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου είτε ως

ιδιωτικά σχολεία, υπάγονται εφεξής στην αρμοδιότητα ή την εποπτεία του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.»

Με διάταξη του άρθρου 35 συστήνονται οι παρακάτω θέσεις:

Κλάδος ΑΤ19 Θεραπευτών του λόγου θέσεις 10

Κλάδος ΑΤ20 Επαγγελματικών συμβούλων θέση 1

Κλάδος ΑΤ21 Ψυχολόγων θέσεις 50

Κλάδος ΑΡ2 Επιμελητών θέσεις 40

Κλάδος ΑΡ3 Θεραπευτών του λόγου θέσεις 10

Κλάδος ΑΡ4 Επαγγελματικών συμβούλων θέση 1

Κλάδος ΑΡ5 Φυσικοθεραπευτών θέσεις 15

Κλάδος ΑΡ6 Εργασιοθεραπευτών θέσεις 15

Κλάδος ΑΡ7 Κοινωνικών λειτουργών θέσεις 60

Σύνολο θέσεων 202

Ο Ν. 1771/15-4-1988 (ΦΕΚ 71/Α/19-4-1988) «Τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος εισαγωγής σπουδαστών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις» συμπληρώνει τις διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 1ζ του Ν. 1351\28-4-1983 με το άρθρο 4β στο οποίο αναφέρεται: «Η καθ' υπέρβαση εγγραφή τυφλών και κωφάλαων επιτρέπεται σε οποιοδήποτε τμήμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκτός από τα τμήματα εκείνα, στα οποία λόγω της φύσης της επιστήμης είναι δυσχερές γι' αυτούς η παρακολούθηση...»

Ο Ν. 2817/14-3-2000 (ΦΕΚ 78/Α/14-03-2000) «Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις», με την είσοδο του 21^{ου} αιώνα, αποτελεί σημαντικό σταθμό σε ότι αφορά το νομοθετικό πλαίσιο για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται:

- Γλώσσα των κωφών και βαρήκοων μαθητών είναι η ελληνική νοηματική, άρθρο 1 παράγραφος 4
- Ιδρύονται, στις έδρες νομών και νομαρχιών, νέες δομές στήριξης όπως τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης ΚΔΑΥ και καθορίζεται η σύνθεση του προσωπικού τους, άρθρο 2 παράγραφος 1 & 4
- Στο Παιδαγωγικό ινστιτούτο ιδρύεται Τμήμα Ειδικής Αγωγής, συνίσταται έβδομη θέση Αντιπροέδρου, ο οποίος προεδρεύει του Τμήματος αυτού και περιγράφεται επακριβώς το έργο του Τμήματος, άρθρο 2 παράγραφος 17 & 18
- Συνιστώνται τρεις θέσεις σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής, εκ των οποίων δύο ειδικότητας κωφών και βαρήκοων και μία ειδικότητας τυφλών, άρθρο 3 παράγραφος 1
- Η ένταξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Συγκεκριμένα, οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν στη συνήθη σχολική τάξη, με παράλληλη στήριξη, σε τμήματα ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στην περίπτωση που καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω του είδους και του βαθμού του προβλήματος τους, η εκπαίδευση των παιδιών αυτών παρέχεται είτε σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής είτε σε σχολεία ή τμήματα νοσοκομείων ή κέντρων αποκατάστασης ή ιδρύματα αγωγής

ανηλίκων ή ιδρύματα χρονίως πασχόντων ατόμων είτε στο σπίτι, άρθρο 1 παράγραφος 12

- Ρυθμίζονται θέματα μετεκπαίδευσης και επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή προορίζονται να διδάξουν σε σχολεία ειδικής αγωγής και τμήματα ένταξης, άρθρο 4 κεφ. Ε'.

Ο Ν. 3699/26-9-2008 (ΦΕΚ 199/Α/2-10-2008) «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» είναι το νομοθετικό κείμενο που ισχύει μέχρι σήμερα και ρυθμίζει αναλυτικά τα θέματα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, προβλέπονται:

- Άρθρο 1 «1.Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) είναι το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους μαθητές με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η πολιτεία δεσμεύεται να κατοχυρώνει και να αναβαθμίζει διαρκώς τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης ως αναπόσπαστο μέρος της υποχρεωτικής και δωρεάν δημόσιας παιδείας και να μεριμνά για την παροχή δωρεάν δημόσιας ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης στους αναπήρους όλων των ηλικιών και για όλα τα στάδια και τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Δεσμεύεται επίσης να διασφαλίζει σε όλους τους πολίτες με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ίσες ευκαιρίες για πλήρη συμμετοχή και συνεισφορά στην κοινωνία, ανεξάρτητη διαβίωση, οικονομική αυτάρκεια και αυτονομία, με πλήρη κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους στη μόρφωση και στην κοινωνική και επαγγελματική ένταξη...»
- Άρθρο 4 «Διαγνωστικοί, αξιολογικοί και υποστηρικτικοί φορείς Οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες διερευνώνται και διαπιστώνονται από τα ΚΕΔΔΥ, την Ειδική Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης (ΕΔΕΑ) και τα πιστοποιημένα από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα (ΙΠΔ) άλλων Υπουργείων...»
- Άρθρο 6 «1. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν: α) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, εφόσον πρόκειται για μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες, υποστηριζόμενοι από τον εκπαιδευτικό της τάξης... β) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση, από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ... γ) Σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα Τμήματα Ένταξης (ΤΕ) που λειτουργούν μέσα στα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης με δύο (2) διαφορετικούς τύπους προγραμμάτων: αα) Κοινό και εξειδικευμένο πρόγραμμα, ... το οποίο για κάθε μαθητή δεν θα υπερβαίνει τις δεκαπέντε (15) διδακτικές ώρες εβδομαδιαίως... ββ) Εξειδικευμένο ομαδικό ή εξατομικευμένο πρόγραμμα διευρυμένου ωραρίου, που καθορίζεται με πρόταση του οικείου ΚΕΔΔΥ, για τους μαθητές με σοβαρότερης μορφής ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίες δεν καλύπτονται από αντίστοιχες με το είδος και το βαθμό αυτοτελείς σχολικές μονάδες...

2. Μαθητές που δεν αυτοεξυπηρετούνται φοιτούν ή σε αυτοτελείς ΣΜΕΑΕ ή σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης ή σε ΤΕ με την ανάλογη στήριξη και την παρουσία

Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ), ανάλογα με το είδος της αναπηρίας τους και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που απορρέουν από αυτή...

4. Όταν η φοίτηση των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη στα σχολεία του κοινού εκπαιδευτικού προγράμματος ή στα τμήματα ένταξης, λόγω των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών τους, η εκπαίδευση των μαθητών αυτών παρέχεται: α) Σε αυτοτελείς ΣΜΕΑΕ. β) Σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα αγωγής ανηλίκων, ιδρύματα χρονίως πασχόντων ή Υπηρεσίες εκπαίδευσης και αποκατάστασης των Μονάδων Ψυχικής Υγείας, εφόσον σε αυτά διαβιούν άτομα σχολικής ηλικίας με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες... γ) Με διδασκαλία στο σπίτι, όταν αυτή κρίνεται αναγκαία, για σοβαρά βραχυχρόνια ή χρόνια προβλήματα υγείας, τα οποία δεν επιτρέπουν τη μετακίνηση και φοίτηση των μαθητών στο σχολείο.»

- Άρθρο 7 «1. Ως πρώτη γλώσσα των κωφών και βαρήκοων μαθητών αναγνωρίζεται η Ελληνική Νοηματική γλώσσα και ως δεύτερη γλώσσα τους η Νέα Ελληνική...

2. Επίσημη γραφή των τυφλών μαθητών αναγνωρίζεται η γραφή Braille... Οι τυφλοί μαθητές και οι μαθητές με χαμηλή όραση χωρίς νοητική υστέρηση ή άλλης μορφής ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν, με βάση τη γνωμάτευση του οικείου ΚΕΔΔΥ, στις σχολικές τάξεις του Γενικού Σχολείου υποστηριζόμενοι από τον εκπαιδευτικό της τάξης και κατά περίπτωση με την υποστήριξη μέλους ΕΕΠ του κλάδου ΠΕ31 ή ΕΒΠ...

4. Για τους αυτιστικούς μαθητές με ή χωρίς λόγο, ως επίσημη γλώσσα αναγνωρίζεται η Νέα Ελληνική, η οποία προσλαμβάνεται και εκφέρεται με την προφορική της μορφή, με τη γραπτή της μορφή ή/και με τη μορφή συμβόλων–εικόνων...

- Άρθρο 12 «1. Στις έδρες των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και των Νομαρχιακών Διαμερισμάτων ιδρύονται ΚΕΔΔΥ...» που αποτελούν τους διαδόχους των ΚΔΑΥ.

- Καθορίζονται επίσης θέματα Εκπαιδευτικού, Ειδικού Εκπαιδευτικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΠ. ΕΕΠ.ΕΒΠ), κεφ. Γ'.

- Ρυθμίζονται θέματα μετεκπαίδευσης και επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή προορίζονται να διδάξουν σε σχολεία ειδικής αγωγής και τμήματα ένταξης, άρθρο 25.

Με το Ν. 4115/2013 (ΦΕΚ 24/Α/30-1-2013) «Οργάνωση και λειτουργία Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης και Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και άλλες διατάξεις» τα ειδικά σχολεία μετατρέπονται σε Κέντρα Υποστήριξης ενός συνόλου σχολικών μονάδων, που ονομάζεται Σχολικό Δίκτυο Εκπαίδευσης και Υποστήριξης (ΣΔΕΥ). Συγκεκριμένα στο άρθρο 39 αναφέρεται:

«α) Στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 4 του ν. 3699/2008 (Α'199) η φράση «Ειδική Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης (ΕΔΕΑ)» αντικαθίσταται από τη φράση «Επιτροπή Διαγνωστικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΕΔΕΑΥ)».

β) Η παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 3699/2008 αντικαθίσταται ως εξής: «2.α) Οι ΣΜΕΑΕ αποτελούν και Κέντρα Υποστήριξης ΕΑΕ μιας ενότητας σχολικών μονάδων της γενικής δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης, ανεξαρτήτου βαθμίδας. Οι ενότητες αποτελούν και αποκεντρωμένες αδιαβάθμητες υπηρεσιακές μονάδες της ΕΑΕ και οι σχολικές μονάδες που τις συνθέτουν συνιστούν Σχολικό Δίκτυο Εκπαίδευσης και Υποστήριξης (ΣΔΕΥ). β) Τα ΣΔΕΥ που προβλέπονται στην περίπτωση α' συνιστώνται με απόφαση του οικείου περιφερειακού διευθυντή εκπαίδευσης, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Κάθε ΣΔΕΥ έχει σκοπό: α) την προώθηση της συνεργασίας, το συντονισμό του έργου των σχολικών μονάδων και την ενδυνάμωσή τους στην ανταπόκριση στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών τους, β) στην ένταξη και συμπερίληψη των μαθητών με αναπηρία στο σχολείο των συνομηλίκων τους και γ) στην υποστήριξη των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ), της παράλληλης στήριξης – συνεκπαίδευσης και των μαθητών τους οποίους εφαρμόζεται κατ' οίκον διδασκαλία.

γ) Σε κάθε σχολική μονάδα της γενικής εκπαίδευσης που ανήκει σε ΣΔΕΥ λειτουργεί ΕΔΕΑΥ, ως πρωτοβάθμιο όργανο για τη διαγνωστική εκπαιδευτική αξιολόγηση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών της, η οποία συγκροτείται με απόφαση του οικείου διευθυντή εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του διευθυντή του Κέντρου Υποστήριξης ΕΑΕ της ΣΔΕΥ στην οποία ανήκει η σχολική μονάδα, και αποτελείται από τα ακόλουθα μέλη: αα) το διευθυντή της σχολικής μονάδας, ως προέδρου, με αναπληρωτή του το νόμιμο αναπληρωτή του στα καθήκοντά του ως διευθυντή, ββ) έναν (1) εκπαιδευτικό της προσχολικής ή της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που προβλέπεται στο άρθρο 21 του ν. 3699/2008 που υπηρετεί σε ΤΕ ή στην παράλληλη στήριξη – συνεκπαίδευση ή στο Κέντρο Υποστήριξης ΕΑΕ του ΣΔΕΥ στο οποίο εντάσσεται η σχολική μονάδα, ή αντίστοιχων κλάδων ΕΑΕ που προβλέπονται στο άρθρο 19 παρ. 1 του ν. 3699/2008, γγ) έναν (1) ψυχολόγο του κλάδου ΠΕ23 που υπηρετεί στο Κέντρο Υποστήριξης ΕΑΕ του ΣΔΕΥ στο οποίο εντάσσεται η σχολική μονάδα και δδ) έναν (1) κοινωνικό λειτουργό του κλάδου ΠΕ30 που υπηρετεί στο Κέντρο Υποστήριξης ΕΑΕ του ΣΔΕΥ στο οποίο εντάσσεται η σχολική μονάδα, με τους αναπληρωτές τους.»

Ο παραπάνω νόμος τροποποιήθηκε, ως προς τις δομές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με το **Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013)** «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις» όπου στο άρθρο 28 αναφέρονται αναλυτικά οι δομές της δευτεροβάθμιας ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Συμπέρασμα

Κλείνοντας την παρούσα εργασία και μελετώντας τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από συστάσεως ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση διακρίνονται τρεις περίοδοι:

Η πρώτη περίοδος εκτείνεται από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι το 1929 που για πρώτη φορά με νόμο μπορεί να ιδρυθεί «Δημοτικό σχολείο δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας». Καμιά νομοθετική παρέμβαση δεν υπάρχει και προφανώς τα ΑμεΑ είναι «ανύπαρκτα» για το επίσημο κράτος.

Η δεύτερη περίοδος εκτείνεται από το 1929 μέχρι το 1975, πρώτο χρόνο της μεταπολίτευσης. Την περίοδο αυτή γίνονται σημαντικά βήματα στην ειδική εκπαίδευση με έμφαση στην εκπαίδευση των κωφών, βαρήκοων και τυφλών παιδιών και τότε ιδρύεται το πρώτο ειδικό σχολείο στην Ελλάδα από τη Ρόζα Ιμβριώτη το «Πρότυπο Ειδικών Σχολείων». Το κράτος, κάτω από την πίεση φωτισμένων εκπαιδευτικών, όπως η Ρόζα Ιμβριώτη και γονέων ΑμεΑ αναγνωρίζει ότι «υπάρχουν» τα ΑμεΑ και κινείται νομοθετικά για την θεσμοθέτηση της εκπαίδευσής τους.

Η τρίτη περίοδος ξεκινά από το 1975 οπότε υπάρχει πρώτη ουσιαστική κρατική παρέμβαση στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, που θα κληθούν να διδάξουν στα ειδικά σχολεία, με το Ν.227/21-11-1975 (ΦΕΚ 273/Α/4-12-1975) και φτάνει μέχρι σήμερα. Στην περίοδο αυτή έχουν γίνει ουσιαστικά βήματα τόσο για την ένταξη των ΑμεΑ στην ειδική εκπαίδευση όσο και για τη συμπερίληψή τους στην γενική αγωγή. Πραγματικά, αυτά τα σαράντα χρόνια έχουν γίνει από την πολιτεία περισσότερα από όσα έχουν γίνει τους προηγούμενους αιώνες, παρόλα αυτά όμως πρέπει να γίνουν ακόμη αρκετά έτσι ώστε αφενός όλα τα παιδιά να απολαμβάνουν τα οφέλη της εκπαίδευσης, ανεξάρτητα αν έχουν ή όχι κάποια αναπηρία και αφετέρου μέσω της εκπαίδευσης να οδηγούνται σε επαγγελματική αποκατάσταση και κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ενσωμάτωση, όσο το δυνατόν καλύτερα.

Πηγές

Α. Ιστοσελίδες

1. <https://www.idrimakofon.gr/>
2. <http://www.kivotos-polyhoros.gr/site/index.php/home-8/home-10>
3. http://lyk-ekv-ag-parask.att.sch.gr/public_html/nomothesia.html
4. <http://www.eoty.gr>
5. www.et.gr

Β. Νόμοι (κατά χρονολογία ψήφισης)

1. Ν. ΨΜΒ/1862 (ΦΕΚ 28/Α/19-5-1862)
2. Ν. 4397/1929 (ΦΕΚ 309/Α/24-08-1929)
3. Α. Ν. 453/1937 (ΦΕΚ 28/Α/30-1-1937)
4. Α. Ν. 726/1937 (ΦΕΚ 228/Α/15-6-1937)
5. Α. Ν. 1049/1938 (ΦΕΚ 24/Α/27-1-1938)
6. Ν. 1904/1951 (ΦΕΚ 212/Α/1-8-1951)
7. Ν. 4466/1965 (ΦΕΚ 82/Α/10-5-1965)
8. Ν. 227/1975 (ΦΕΚ 273/Α/4-12-1975)

9. N. 309/1976 (ΦΕΚ 100/Α/30-4-1976)
10. N. 963/1979 (ΦΕΚ 202/Α/1-9-1979)
11. N. 1143/1981 (ΦΕΚ 80/Α/31-3-1981)
12. N. 1351/1983 (ΦΕΚ 56/Α/28-4-1983)
13. N. 1566/1985 (ΦΕΚ 167/Α/30-9-1985)
14. N. 1771/1988 (ΦΕΚ 71/Α/19-4-1988)
15. N. 2817/2000 (ΦΕΚ 78/Α/14-03-2000)
16. N. 3699/2008 (ΦΕΚ 199/Α/2-10-2008)
17. N. 4115/2013 (ΦΕΚ 24/Α/30-1-2013)
18. N. 4186/2013 (ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013)